53 DAGEN

Voor Gail Hochman

‘Wie heeft ooit gehoord van een pas gekozen president die een staatsgreep begon om uitgerekend de staat omver te werpen waarin hij net de hoogste en meest verantwoordelijke positie had bereikt?’

Adolf Hitler,
interview in *The Times,* Londen, 11 april 1932

Inhoud

Noot van de auteur 11
Voorspel – Hitler voor de rechter 17

EEN MAAND VAN MAANDAGEN
1 Dag 1 – Triomf 29
2 Dag 8 – Oorlog tegen de pers 40
3 Dag 15 – Zuivering van de ambtenarij 52
4 Dag 22 – Inlijven van bedrijven 71
5 Dag 29 – Vangrails 81

DE WEEK DIE WAS
6 Dag 30 – Burgerlijke vrijheden opgeschort 95
7 Dag 35 – Verkiezingsdag 108
8 Dag 38 – Weg met deelstaatrechten 117

MAARTS GETIJ
9 Dag 50 – Moerasland 129
10 Dag 53 – Dag van duizend jaar 140

Epiloog 157
Woord van dank 160
Illustratieverantwoording 162
Glossarium 164
Noten 173

NOOT VAN DE AUTEUR

Over Hitlers politieke draaiboek

Op dinsdagavond 31 januari 1933, een dag nadat Adolf Hitler was benoemd tot vijftiende kanselier van de Weimarrepubliek, kwam de late editie van *Vorwärts*, het dagblad van de Sozialdemokratische Partei Deutschlands, met een verontrust hoofdartikel over de nieuwe kanselier. 'Herr Hitler heeft zijn bedoelingen voor ons volkomen duidelijk gemaakt,' zo schreef *Vorwärts*. 'In zijn boek, *Mein Kampf*, zette hij zijn politieke wereldbeeld op papier uiteen in 782 pagina's. In zijn eigen woorden heeft de nieuwe kanselier van het *Reich* ons precies verteld wat hij van plan is te doen.'[1]

Hitler gaf leiding aan een rechts kabinet, met bij de ministers twee medenationaalsocialisten. Wilhelm Frick was de minister van Binnenlandse Zaken die, volgens *Vorwärts*, diende als 'beschermer' van de democratische grondwet van het land. Hermann Göring, minister zonder portefeuille, was er om naar Hitlers pijpen te dansen. Alle drie de mannen waren zeer antidemocratisch, fel nationalistisch en meedogenloos racistisch. 'Duitse bevolking, kijk goed naar dit kabinet, vergeet niet wat er voor jullie op het spel staat,' schreef *Vorwärts*. 'Het gaat om jullie vrijheid!'[2] De communistische krant *Die Rote Fahne* had een paniekerige kop: 'Alarm! Alarm!'[3]

Terwijl het de linkse pers duizelde, genoot de rechts-radicale pers. 'Een gevoel van ongebreidelde trots beheerst al die miljoenen mensen bij wie verlangen, strijd en toewijding gedurende deze lange jaren werden gedreven door de wil om over de schande van 9 november 1918 heen te komen,' schreef Hitlers partijkrant, *Völkischer Beobachter*, met een verbitterde uithaal over de dag dat de *Kaiser* was afgezet en de 'Duitse Republiek' uitgeroepen.[4] Met Hitlers benoeming tot kanselier, vervolgde het nationaalsocialistische dagblad, was het 'fundament van het Derde Rijk' gelegd, nu het veertienjarige experiment met democratie in het land ten einde liep.

Völkischer Beobachter presenteerde *Mein Kampf* als 'boek van de dag' met

een lokkende kop: 'Vandaag vragen miljoenen hoopvolle Duitsers zich af: Wat zal Hitler doen?', om wervend te vervolgen: 'Iedereen die zijn werk kent, en dus zijn bedoelingen en doelen, kan deze vraag beantwoorden.' Voor wie Hitlers chef-d'oeuvre nog niet kende, waren de twee delen verkrijgbaar in één paperback voor 2,85 rijksmark of als gebonden boek voor 7,20 rijksmark. Een ijzingwekkende waarheid volgde: 'Niemand, vriend of vijand, kan Hitlers werk nu negeren.'

Als het om politieke traktaten gaat, moet Hitlers draaiboek om een constitutionele republiek te transformeren tot een autoritaire staat een van de meest vooruitziend visionaire dan wel meest waanzinnig ambitieuze polemieken aller tijden zijn: een in een gevangeniscel door een 32-jarige mislukte putschist opgesteld manuscript, die de tekst dicteerde aan zijn privésecretaris, ook opgesloten wegens verraad, en het daarna aan zijn uitgever gaf, die zowel auteur als lezer de dienst bewees de voorgestelde titel '4½ jaar strijd tegen leugens, domheid en lafheid' te bekorten tot het beter verkoopbare maar niet minder kwaadaardige *Mein Kampf*, oftewel *Mijn strijd*. Deel I werd in juli 1925 uitgebracht, deel II verscheen in december 1926.

Het Hitler-traktaat was tegelijk notoir onleesbaar én zogezegd onontkoombaar – een wirwar van persoonlijke anekdotes, politieke analyses, antisemitische tirades en gedetailleerde beleidsadviezen met uiteenlopende verhandelingen over het ontmantelen van democratische structuren, het verlammen van parlementaire processen, het beteugelen van de rechterlijke macht, het opschorten van burgerlijke vrijheden, het inperken van het staatsburgerschap, het terugdringen van persvrijheden, het uitbreiden van de uitvoerende macht, het opzeggen van internationale verdragen, en het verhogen van uitgaven aan defensie en militaire macht waarbij ook de annexatie of verovering van buurlanden hoorde in naam van nationale veiligheid.

'Als in de corrupte wereld van ons huidige parlementaire stelsel [de nationaalsocialistische beweging] de ware essentie van haar strijd blijft erkennen en vasthoudt aan haar raciale en persoonlijke waarden,' schreef Hitler in de conclusie van zijn uitgebreide draaiboek, 'zal ze op grond van een bijna wiskundige wetmatigheid ooit de overwinning in haar strijd behalen.'[5]

Weimar-Duitsland, 29 januari 1933
DENEMARKEN
Noordzee
Bij Oldenburg
Bij Mecklenburg-Strelitz
Kiel
(Sleeswijk-Holstein)
Lübeck
Mecklenburg-Strelitz
Mecklenburg-Schwerin
Schwerin
Bij Hamburg
Bij Bremen
Hamburg
Pruisen
Neustrelitz
Oldenburg
Oldenburg
Bremen
Bij Bremen
Elbe
(Branden-
Amsterdam
NEDERLAND
Bij Braunschweig
Berlijn
Schaumburg-Lippe
Den Haag
Braunschweig
Lippe
Detmold
Braunschweig
Essen
Dortmund
Anhalt
Dessau
Oberhausen
Duisburg
Bochum
Bij Braunschweig
Bij Thüringen
Elbe
Bij Beieren
Leipzig
Brussel
Weimar
Keulen
Erfurt
Bonn
Rijn
Thüringen
Saksen
BELGIË
Pruisen
Bij Hessen
Frankfurt am Main
Bij Thüringen
Bij Pruisen
Bij Oldenburg
Hessen
Darmstadt
LUX.
Luxemburg
Neurenberg
Saar-gebied
Bij Beieren
Karlsruhe
Beieren
FRANKRIJK
Baden
Stuttgart
Donau
Württemberg
Straatsburg
Bij Pruisen
Rijn
Dachau
München
Salzburg
Zürich
ZWITSERLAND

ZWEDEN
LITOUWEN
Oostzee
Königsberg
Gdynia
Danzig
Pruisen
(Oost-Pruisen)
Kolberg
Allenstein
N
(Pommeren)
Pruisen
Vistula
Oder
Frankfurt
(Oder)
burg)
Poznan
Warschau
POLEN
Oder
(Neder-Selezië)
Breslau
Dresden
(Opper-
Selezië)
Beuthen
Gleiwitz
Krakau
Elbe
Praag
TSJECHO-SLOWAKIJE
Donau
Linz
Wenen
OOSTENRIJK
HONGARIJE
Alle **vet** gezette namen zijn deelstaten
of gebieden van deelstaten
Bestuurd door de
Volkenbond
Landsgrenzen
Binnenlandse deelstaatgrenzen
0 25 50 75 100 125 mijl
0 50 100 150 200 kilometer